

‘Onderwijs in en van het Nederlands in Suriname’

**Congres Nederlandse Taalunie
12, 13 en 14 januari 2005
Hotel Krasnapolsky, Paramaribo**

Startdocument

Auteurs:

Linda Asin: docent Nederlands en directeur van het Surinaams Pedagogisch Instituut. Vanaf 1976 is zij verbonden aan de PA. Linda Asin zet zich in voor een structuurombuiging van de kweekschool. Zo maakte zij deel uit van de Commissie Evaluatie Kweekschoolonderwijs en was zij voorzitter van de *Commissie Kweekschool Nieuwe Stijl*.

Lila Gobardhan: docent/ opleidingscoördinator Nederlands bij het Instituut voor de Opleiding van Leraren (IOL) te Paramaribo. Doet hiernaast onderzoek en promoveerde in 2001 aan de Universiteit Leiden op een onderzoek naar de taal- en onderwijsgeschiedenis van Suriname.

Ismene Krishnadath: onderwijskundige. Werkte van 1979 tot 1989 op verschillende Pedagogische Instituten in Paramaribo. Van 1989 tot 2002 verrichtte zij als onderwijsconsultant verschillende onderwijsonderzoeken, o.a. naar de taal- en onderwijssituatie in het Boven-Surinamegebied. Vanaf 2002 werkzaam als docent Beroepsvorming op het IOL.

December 2004

Voorwoord

Op 12 december 2003 ondertekenden de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname een associatieovereenkomst. Een jaar later is aan alle formele verplichtingen voldaan en kunnen we met de praktische uitwerking aan de slag. Dit heuglijke feit wordt gevierd op 12 januari 2005 in aanwezigheid van de heer Venetiaan, President van de Republiek Suriname, de heer Sandriman, minister van Onderwijs en Volksontwikkeling in Suriname, mevrouw Van der Hoeven, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in Nederland, en de heer Anciaux, minister van Jeugd, Cultuur, Sport en Brusselse aangelegenheden in Vlaanderen.

Aansluitend op een feestelijke opening organiseert de Taalunie een congres over het onderwijs in en van het Nederlands in Suriname. Het is een congres waarbij mensen uit de Surinaamse onderwijspraktijk, samen met enkele collega's uit Nederland en Vlaanderen, nadenken over een Taalunieprogramma voor Suriname ter ondersteuning van het Nederlands als vak en als instructietaal in het lager en secundair onderwijs. Belangrijk uitgangspunt daarbij vormen de wensen en noden van deze specifieke groep taalgebruikers. Waaraan hebben leraren, leerlingen en hun ouders behoefte?

Als basis voor de gesprekken is dit startdocument opgesteld. In dit document beschrijven drie Surinaamse deskundigen de organisatie en de inzet van het onderwijs in en van het Nederlands in het Suriname van vandaag. Het betreft geen uitputtende beschrijving van het huidige onderwijssysteem en de praktische uitwerking daarvan, maar geeft de deelnemers aan het congres een gemeenschappelijk vertrekpunt voor de gesprekken over hoe het onderwijs in en van het Nederlands in Suriname geoptimaliseerd kan worden.

Wij wensen u een constructieve conferentie toe!

Linde van den Bosch
Algemeen secretaris Nederlandse Taalunie

Het startdocument is ook te vinden op www.taalunieversum.org/taalunie

Inhoudsopgave

1. Organisatie van het onderwijs in Suriname
 - 1.1 Leerplicht
 - 1.2 Kleuteronderwijs
 - 1.3 Lager onderwijs
 - 1.4 Secundair onderwijs
 - 1.5 Opleidingen tot leraar
 - 1.6 Inspectie
 - 1.7 Leerplannen over het vak Nederlands

2. Sociaal-economische en talige context

3. Achtergrondschemen van de scholen

4. Onderwijs Nederlands in de klas
 - 4.1 Doelen
 - 4.2 Leerstofaanbod
 - 4.3 Didactische principes
 - 4.4 Nederlands als instructietaal
 - 4.5 Evaluatie

5. Resultaten en opbrengsten

6. Slotopmerkingen

Bronnen

1. Organisatie van het onderwijs in Suriname

De organisatie van het onderwijs in de republiek Suriname vertoont overeenkomsten met het onderwijs in Nederland. Het Surinaamse onderwijssysteem is te vergelijken met een verouderd Nederlands systeem. Na de Tweede Wereldoorlog zijn er aanpassingen gepleegd, waarbij vooral naar Nederlands-Indië gekeken is: *Rapport inzake de reorganisatie van het onderwijs in Suriname* (Gobardhan-Rambocus, 2001: 343-351; 452-459). In 1965 kwam 'Het nationaal onderwijsplan' uit als onderdeel van het Nationaal Ontwikkelingsplan Suriname, deel III: 753-816. Onderwijs zou, volgens dit plan, een belangrijke plaats moeten innemen in de ontwikkeling van het land. Alleen een ontwikkelde bevolking zou immers van alle natuurlijke hulpbronnen gebruik kunnen maken en op efficiënte wijze aan het arbeidsproces kunnen deelnemen (ibidem: 459-467). Sedert 2000 wordt in werkgroepen en commissies, samengesteld door het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling (MINOV), de onderwijsstructuur ter discussie gesteld en wordt vernieuwing van deze structuur besproken in deelcongressen over de toekomst van het onderwijs. Deze bijeenkomsten hebben geresulteerd in onder andere *Concept Nationaal Educatief Plan. Formulering van een strategisch plan voor de sector onderwijs en volksontwikkeling in Suriname* (Paramaribo, juli 2002); *Concept Nationaal Educatief plan. Formulering van een strategisch plan voor de sector onderwijs en volksontwikkeling in Suriname* (Paramaribo, november 2002); *Concept Surinaams Educatief Plan (SEP). Een strategisch plan voor de sector onderwijs en volksontwikkeling in Suriname voor de komende 15 á 20 jaar* (Paramaribo, december 2002) en *Concept Sectorplan Onderwijs* (Paramaribo, augustus 2004). In de komende jaren kunnen wij in Suriname dus een wijziging van de onderwijsstructuur verwachten. Op de voorpagina van *de Ware Tijd* (dWT) van 13/14 november 2004 (zie ook: <http://www.dwt.net>) staat te lezen dat de consultaties met betrekking tot het project 'Verbetering Basis Onderwijs' zich in een afrondende fase bevinden. Het is de bedoeling dat het MINOV in de nabije toekomst een tienjarige basisschool invoert: het huidige systeem van twee jaar kleuterschool en zes jaar lager onderwijs zal verlengd worden met twee tot vier jaar voortgezet onderwijs. In het aan de gang zijnde IDB/MINOV-project voor de verbetering van het basisonderwijs zijn ook activiteiten gepland voor de invoering van een 10-jarige basisschool. Volgens dWT heeft de regering dit plan goedgekeurd. In het nu volgende gedeelte wordt uitgegaan van de huidige structuur en, waar nodig, zal gewezen worden op een verandering ervan.

1.1 Leerplicht

De leerplicht, die sedert de instelling ervan in 1876 geen wijzigingen heeft ondergaan, geldt voor kinderen van 7 tot 12 jaar. Er is geen leerplicht voor kleuters en er is geen wet op het kleuteronderwijs. Kinderen gaan over het algemeen wel vanaf hun vierde jaar naar school. Bij de meeste lagere scholen zijn kleuterscholen ondergebracht. Ook na hun twaalfde jaar nemen veel leerlingen deel aan het Voorgezet Onderwijs op Juniorenniveau (VOJ). Meestal volgen deze leerlingen tot hun zestiende jaar onderwijs. Voorgesteld is de leerplicht uit te breiden van 4 tot en met 14 of 15 jaar. Dit is noodzakelijk om in 2015 universeel basisonderwijs te kunnen realiseren (*Concept Sectorplan Onderwijs*, 2004: 40).

1.2 Kleuteronderwijs

Reeds geruime tijd worden het beleid en de programma's met betrekking tot kinderen, vanaf de geboorte tot 8 jaar, geplaatst in het concept Early Childhood Development (ECD). ECD-programma's stimuleren de algehele ontwikkeling van het kind van 0 tot 8 jaar. Onderzoek wijst uit dat deze programma's schoolrijpheid bevorderen, het zittenblijven en de drop-out in de eerste jaren verminderen en leiden tot betere intellectuele en sociale vaardigheden (*Concept Sectorplan Onderwijs*, 2004: 40). Zij vormen daardoor een aanvulling en een verrijking van het onderwijs. Vanaf 1997 heeft Suriname het Caribisch Early Childhood and Education Plan mede goedgekeurd. In 1999 is dit plan aangepast aan de Surinaamse omstandigheden en zijn een beleidsnota en een actieplan ontwikkeld. In december 2000 heeft het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling het Surinaamse Actieplan goedgekeurd en aan het veld gepresenteerd. Het kleuteronderwijs wordt beschouwd als deel van ECD. Kinderen gaan op vierjarige leeftijd naar de kleuterschool en volgen een tweejarig programma, waardoor ze voorbereid worden op de lagere school. In Suriname gaat in vergelijking met de rest van het Caribisch gebied het hoogste percentage kinderen naar een kleuterschool. (Volgens Levens, 2000. Bijlage B: 2, was dat voor 1990-1997 ruim 83%, in het kustgebied zelfs 100%.) Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat voor kleuteronderwijs in andere landen in de regio schoolgeld betaald moet worden, terwijl in Suriname het kleuteronderwijs kosteloos is, op dat van de particuliere scholen na. De kleuterscholen zijn in de meeste gevallen - meer dan 95% - verbonden aan en vaak ook gehuisvest in lagere scholen¹, hoewel er sprake is van autonoom beleid. Ze hebben hun eigen leerkrachten, speciaal opgeleide kleuterleidsters. Bijna de helft van de kleuterscholen (48,9%) behoort tot het openbaar onderwijs. De meeste andere kleuterscholen zijn van religieuze gemeenten en worden door de overheid gesubsidieerd. Enkele kleuterscholen zijn particulier en de ouders moeten daar schoolgeld betalen. In 2003 waren er 281 kleuterscholen, die bezocht werden door 17219 kinderen. Het aantal leerkrachten - alle van het vrouwelijke geslacht - was 717 (per 24 leerlingen één leerkracht). Vanaf hun zesde jaar gaan kinderen naar de lagere school, die zes leerjaren telt. Scholen beginnen in de eerste week van oktober. Kinderen die vóór 1 januari daaropvolgend zes jaar worden, mogen ook naar de eerste klas. Hoewel kleuteronderwijs niet verplicht is, sturen de meeste ouders hun kinderen wel naar de kleuterschool. Een deel van de kinderen in Paramaribo doet al vanaf het derde jaar mee met schoolse activiteiten op peuterscholen, die particuliere instellingen zijn. Voor dat peuteronderwijs moet betaald worden. Een schooldag begint om 08.00 uur en eindigt om 12.00 uur voor de kleuters.

In het binnenland hebben 63 van de 71 GLO-scholen een kleuterafdeling. Het totaal aantal ingeschreven kleuters bedraagt 2399 (Jaarverslag Bureau Onderwijs Binnenland, 2004). De laatste jaren is er een opmerkelijke toename van het aantal leerlingen in het kleuteronderwijs waar te nemen. De belangrijkste oorzaak is volgens het MINOV de toename van het aantal kleuterleerkrachten. Van de 551 leerkrachten werkzaam in het binnenland hadden 244 een diploma van een reguliere pedagogische opleiding.

¹ Levens (2000: Bijlage B: 1) stelt dat er in 1998 281 kleuterscholen waren, waarvan 273 (97,2%) waren ondergebracht bij lagere scholen. De overheid exploiteerde 137 scholen (48,9%) en het bijzonder onderwijs 136.

Van deze 244 bezaten 129 een Onderwijzeressen-A diploma. Een ander opmerkelijk verschijnsel is dat er veel leerlingen in de kleuterklassen zitten die ouder zijn dan 4-5 jaar. Waarschijnlijk gaat het hierbij om een inhaalslag.

1.3 Lager onderwijs

Het Gewoon Lager Onderwijs telt zes leerjaren en kinderen worden ingeschreven vanaf hun 6^e tot hun 12^e jaar. Het onderwijzend personeel op de lagere school bestaat voornamelijk uit vrouwen: 9 van de 10 leerkrachten is vrouw. (In 2003 waren er 224 mannelijke en 2083 vrouwelijke leerkrachten.)² Vrijwel alle leerkrachten in het kustgebied zijn bevoegd. Er is een groot tekort aan bevoegde leerkrachten in het binnenland. Ruim de helft van de lagere scholen valt onder het beheer van religieuze organisaties, zoals de Evangelische Broeder Gemeente Suriname, het Rooms Katholiek Bijzonder Onderwijs, de Stichting Scholen met de Bijbel, de African Methodist Episcopal Church (AMEC), Evangelische Methodisten Gemeente (EMG), de Sanatan Dharm, Arya Dewaker, de Surinaamse Moeslim Associatie, de Wesleyaanse Gemeente, de Zevendedags Adventisten, de Stichting Islamistische Gemeente Suriname en de Stichting Volle Evangelie. Zij worden gesubsidieerd door de Overheid. Het Ministerie betaalt het salaris van de leerkrachten, de religieuze organisaties rekruteren en selecteren zelf hun leerkrachten. Van de lagere scholen is 51% openbaar, 48% van de religieuze organisaties en 1% is particulier.

Op de lagere scholen heeft elke klas een vaste onderwijzer/onderwijzeres. Hij/zij geeft les en begeleidt de kinderen. Daarnaast zijn er op enkele scholen in Paramaribo ook vakleerkrachten voor tekenen, handvaardigheid, muziek en lichamelijke opvoeding. Beschikt de school niet over deze vakleerkrachten, dan verzorgt de klassenleerkracht deze onderdelen ook. Het curriculum van het Gewoon Lager Onderwijs dateert van 1965 (Leerplan Prins). In 1986 werden in het lager onderwijs vernieuwde, aan de leefwereld van het Surinaamse kind aangepaste methodes, zoals voor rekenen, taal, lezen en expressie, geïntroduceerd. Het ministerie had gehoopt hiermede het onderwijs aantrekkelijker te maken voor onze jeugd. Meer aandacht werd besteed aan de Surinaamse cultuur en meer nadruk werd gelegd op actieve participatie van de leerlingen. Niet alle methodes werden in 1986 vernieuwd. Tekstboeken en lesmateriaal werden ontwikkeld voor de volgende vakken: Nederlands, rekenen, aardrijkskunde, geschiedenis, natuuronderwijs, gymnastiek, muziek en schrijven. Ruim drie jaar geleden (1 maart 2001) heeft het ministerie werkgroepen samengesteld, die als taak hadden “een aanvang te maken met het reviseren en actualiseren” van het Algemeen Leerplan voor het gewoon lager onderwijs in Suriname, uitgegeven in 1965. Kortgeleden (juli 2004) is de gereviseerde versie uitgekomen als uitgave van het Directoraat Onderwijs van het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling: *Nationaal leerplan voor het basisonderwijs in Suriname*. De bedoeling is dat elke lagere school de beschikking krijgt over een leerplan. Momenteel organiseert het MINOV workshops voor leerkrachten/ schoolhoofden ter introductie van dit nationaal leerplan.

² In 1998 waren er in totaal 3454 leerkrachten, onder wie 3091 vrouwen (89%).

1.4 Secundair onderwijs

Aan het eind van het zesde leerjaar van het lager onderwijs doen de leerlingen de selectieve GLO-6 toets. De toets wordt afgenomen in zeven vakken/vakonderdelen: hoofdrekenen, redactie/cijferen, tekstanalyse, algemene taalkennis, aardrijkskunde, geschiedenis en natuuronderwijs. Alle opgaven zijn vierkeuze vragen. Het resultaat van deze toets bepaalt of een leerling in aanmerking komt voor plaatsing op een volgend niveau: het Voortgezet Onderwijs voor Junioren (VOJ), deel van het secundair onderwijs. Het secundair onderwijs wordt onderverdeeld in het Voortgezet Onderwijs voor Junioren (VOJ) en het Voortgezet Onderwijs voor Senioren (VOS). Afhankelijk van de score kan een leerling naar het Meer Uitgebreid Lager Onderwijs (MULO), een algemeen vormende studierichting, het Lager Beroepsgericht Onderwijs (LBGO), het Lagere Technisch Onderwijs (LTO) of het Lagere Nijverheidsonderwijs (LNO) doorverwezen worden. Het toetsresultaat bepaalt ook of een leerling in aanmerking komt voor een getuigschrift, waarin is aangegeven dat de leerling het lager onderwijs heeft doorlopen. Als een leerling de toets niet haalt, maar jonger is dan 13 jaar, mag hij/zij de klas overdoen. Is hij/zij ouder, dan is het mogelijk met het getuigschrift van de lagere school toegelaten te worden tot het Eenvoudig Beroepsonderwijs (EBO).

In het schooljaar 2001-2002 waren er: 50 Muloscholen met 1100 leerkrachten en 18748 leerlingen³; 36 LBGO-scholen met 535 leerkrachten en 9035 leerlingen; 5 LTS-scholen met 1852 leerlingen. Hun leerkrachten werkten op verschillende scholen; 470 ETS leerlingen ondergebracht op LBGO- en LTS-scholen. LNO-leerlingen zijn ondergebracht bij het LTO en EBO-leerlingen bij het LBGO en soms Mulo (in aparte klassen). In het binnenland zijn er slechts vier VOJ-scholen. Drie hiervan (MULO/LBGO) bevinden zich in het district Marowijne (Moengo/Albina). Een Muloschool bevindt zich in Brokopondocentrum. Op deze scholen staan 1205 leerlingen ingeschreven in 2004. MULO is het hoogste onderwijsniveau in het binnenland.

Het MULO is een vierjarige opleiding, die als onderbouw dient voor het VOS. MULO-leerlingen doen aan het einde van het derde of vierde leerjaar een toelatingsexamen voor VWO/HAVO. De score die ze behalen, bepaalt de richting voor verder onderwijs. Leerlingen met de hoogste scores kunnen naar het VWO (drie jaar), dat studenten voorbereidt op toelating tot de universiteit. Wie een lagere score heeft, kan naar het HAVO (twee jaar), dat een voorbereiding is op het Hoger Beroepsonderwijs. VWO en HAVO hebben dezelfde structuur als dat type scholen in Nederland. Het VOS omvat de hierboven genoemde algemeen vormende opleidingen en beroepsgerichte opleidingen. De beroepsgerichte opleidingen zijn het Instituut voor Middelbaar Economisch en Administratief Onderwijs (IMEAO), het Natuurtechnisch Instituut (NATIN) en de pedagogische academies. Voor het NATIN is ook een toelatingstoets vereist, voor de overige beroepsopleidingen meestal het mulodiploma. Bijna alle scholen op VOS-niveau zijn openbare scholen. Er is een particulier Atheneum, dat zes jaren duurt. In het schooljaar 2003-2004 zijn er 30 VOS-scholen (zowel dag- als avondschole) met in totaal 12638 leerlingen, verdeeld over de verschillende scholen zijn dat (cijfers tussen haakjes betreffen het schooljaar 2002-2003 en zijn ontleend aan *Concept Sectorplan Onderwijs*):

³ Volgens Levens (2000. Bijlage B: 9) waren de cijfers voor 1998: 48 Muloscholen, 1463 leerkrachten (69,1% van het vrouwelijke geslacht) en 14292 leerlingen.

VWO	6 scholen/ 2653 leerlingen (2548);
HAVO	6 scholen/ 2089 leerlingen (2359);
Ped. Ac.(K.O)	4 scholen/ 1461 leerlingen (1764);
Ped. Ac.(L.O)	8 scholen/ 2085 leerlingen (2021);
NATIN	1 school/ 1295 leerlingen (1238);
AMTO	2 avondscholen (techn. richting)/ 872 leerlingen (821);
IMEO/MHAS	4 scholen/ 2163 leerlingen (3 scholen: 1973 leerlingen).

Net zoals in het lager onderwijs volgen leerkrachten bij het VOJ en het VOS hun leerlingen via huiswerk, overhoringen en werkstukken. Het eindexamen bestaat uit schoolonderzoeken in het laatste jaar en een centraal examen. Dit laatste is voor alle leerlingen van de onderwijssoort gelijk. De schoolonderzoeken vallen onder de verantwoordelijkheid van de verschillende opleidingsinstituten; het Examenbureau, een afdeling van het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling heeft onder meer als taak het centraal examen van de verschillende instituten binnen het secundair onderwijs te organiseren. Hieronder vallen ook de verschillende toelatingsexamens.

Het aantal uren voor Nederlands ingeruimd, is als volgt:

	MULO	LBGO
1 ^e klasse	7 lessen	7 lessen
2 ^e klasse	6 lessen	6 lessen
3 ^e klasse	6 lessen	6 lessen
4 ^e klasse	7 lessen	6 lessen

1.5 Opleidingen tot leraar

A Beschrijving van de structuur van de lerarenopleidingen voor leerkrachten KO en GLO

De lerarenopleiding heeft 2 streams: de stream die opleidt voor het Gewoon Lager Onderwijs (GLO-stream) en de stream die opleidt voor het kleuteronderwijs (KO-stream), die elk 4 jaren duren. Na een gunstige afronding van de opleiding is men respectievelijk leerkracht voor klas 3 t/m 6 of kleuterleidster en leerkracht voor klas 1 en 2.

De GLO-stream

Deze stream is onderverdeeld in een Algemeen Vormende Fase (AVF) en een Beroepsvormende Fase (BVF), die elk twee jaren duren. Na de AVF wordt een examen afgelegd dat het AVF-diploma oplevert. Tot de AVF wordt toegelaten degene die in het bezit is van het MULO-diploma en voor het centraal schriftelijk examen voor het vak Nederlands 5,0 of meer heeft behaald en voor aardrijkskunde+geschiedenis+biologie 15 punten of meer heeft gescoord. Op het AVF-programma staan 12 vakken: 6 havo-vakken (H-vakken) en 6 kweekschoolvakken (K-vakken).

Tot de BVF wordt toegelaten degene die in het bezit is van het AVF-diploma of het HAVO-diploma. In BVF I valt het accent op de didactiek van de verschillende vakken. Een dag in de week wordt er gehospiteerd op een lagere school onder begeleiding van een pedagoog. BVF II is helemaal op de praktijk gericht. De studenten zijn 4 dagen in de praktijk en komen 1 dag terug voor reflectie. Vakdocenten en pedagogen zijn de praktijkbegeleiders.

De KO-stream

Deze stream bestaat uit vier klassen. Tot de eerste klas kunnen worden toegelaten bezitters van het standaarddiploma AE-stream van het LBGO - met dien verstande dat het cijfer voor Nederlands 7 of meer moet zijn. Degenen die over zijn van MULO 3 naar 4 of afgewezen zijn in klas 4 worden toegelaten tot de tweede klas. In klas 2 en 3 gaan de studenten onder leiding van een kleuterpedagoog eenmaal per week naar een kleuterschool voor praktijktraining. In klas 4 hebben de studenten tweemaal per week praktijk, te weten 1 dag op de kleuterschool en 1 dag in klas 1 en 2 van de lagere school onder leiding van respectievelijk een kleuterpedagoog en een pedagoog.

In AVF wordt 5 uur (= 5 x 45 min.) per week besteed aan het onderwijs Nederlands, in Bvf I 3 uren per week en in BVF II 8 uren, dwz 1 praktijkdag en 2 reflectie-uren.

In KO I 6 uren per week, in KO II en III 4 uren per week en in KO IV 6 uren per week.

Op de basisschool wordt aan Nederlands en lezen 9 u per week besteed in klas 1, 2, 3 en 4 en in klas 5 en 6 8 uur per week. Een lesuur duurt 30 minuten.

B Beschrijving structuur IOL

Het IOL leidt leerkrachten op voor het Voortgezet Onderwijs Junioren en Senioren (VOJ/VOS). Het IOL krijgt zijn instroom van de VOS-scholen. In 2002-2003 had het IOL zeventien vakrichtingen, waar gestudeerd kon worden voor een LO-akte, een MO-A en/of een MO-B, te vergelijken met een derde-, een tweede- en een eerstegraads bevoegdheid. De LO-akte geeft de bevoegdheid les te geven op Voj-scholen. De opleidingsduur is in de meeste gevallen twee jaar⁴. Met een MO-A-bevoegdheid mag de leerkracht les geven op Voj-scholen en in de lagere klassen van het VOS, terwijl een MO-B-akte volledige bevoegdheid geeft voor het VOS. Vanaf 2002 zijn bij een groot deel van de vakopleidingen de LO-opleidingen afgeschaft en kan men alleen studeren voor MO-A of MO-B. Tegelijkertijd werd ook de opleiding Pedagogisch Getuigschrift in de vakopleidingen geïntegreerd als het onderdeel Beroepsvorming. De opleidingen hebben dus een vakvormend gedeelte en een beroepsvormend gedeelte. In deze nieuwe structuur duurt de MO-A-fase drie jaar. Deze drie jaar zijn verdeeld in een propedeuse, een hoofdfase en een liofase (lio = leraar in opleiding). Om de MO-B te behalen zijn nog twee jaren extra studie vereist. Er is in de MO-B-fase in sterkere mate sprake van zelfstudie en het maken van een scriptie is een belangrijk onderdeel van de studie. Beroepsvorming bestaat uit een aantal modules en drie verschillende stages die gericht zijn op het leraarschap. De eerste stage is een oriëntatiestage van een week.

⁴ Bij scheikunde is LO een deel van MO-A. Bij voltijdse studie hoeft LO geen twee jaar te zijn.

Deze stage wordt in het eerste jaar uitgevoerd. De tweede stage, de verdiepingsstage, wordt in de hoofdfase gelopen en de derde stage, de lio-stage, in de liofase. In 2003 hebben de eerstejaars MO-A-studenten voor het eerst conform het nieuwe systeem de oriëntatiestage gelopen.

Speciale opleidingen voor het binnenland

In het binnenland is meer dan de helft van de leerkrachten onbevoegd. Een deel van deze leerkrachten heeft een speciale opleiding gevolgd. De volgende titels zijn gangbaar: BA Up (Boslandakte+Upgrading), Onderwijzer Titulair, BA (Boslandakte), DK (Districtskwekeling) en OW (Ontwikkelingswerker). Voor BA Up en BA zijn door het MINOV opleidingen verzorgd. De BA UP, die in 1988 van start ging, bestond uit twee delen, nl. een basisopleiding van twee jaar en een upgrading van nogmaals twee jaar. Minimale toelatingseis was het GLO- getuigschrift en geslaagd zijn voor een toelatingstoets. Deze opleiding wordt niet meer verzorgd. De huidige opleiding voor de Boslandakte duurt 8 maanden en is vanaf 1993 tot 2003 vier maal verzorgd. De toelatingseis is het diploma LBGO van de A/E stream. Inhoudelijk is de opleiding een aftreksel van de reguliere pedagogische opleidingen. De studenten leren een lesvoorbereiding maken en les te geven aan de hand van de in gebruik zijnde methoden. Voor de specifieke situatie van het binnenland is in het curriculum nauwelijks plaats ingeruimd. Onderwijzers Titulair hebben een vierderangsakte. Deze opleiding was een reguliere opleiding, maar examens voor de 4^e rang zijn in 1975 voor het laatst afgenomen (Gobardhan-Rambocus, 2001: 488). De districtskwekelingen en ontwikkelingswerkers hebben in principe geen opleiding. De ontwikkelingswerker moet minimaal de vierde klas van het GLO hebben doorlopen. Op projectbasis, met behulp van internationale donoren, wordt geprobeerd het niveau van de leerkrachten in het binnenland omhoog te krijgen. Zo loopt het project "Upgrading Ungraduate Teachers in the Interior" waarin onbevoegde leerkrachten van 26 scholen een nascholing ontvangen. Het RKBO organiseert jaarlijks, tijdens de vakantieperiode, een workshop voor de leerkrachten in het binnenland.

1.6 Inspectie

Ingevolge een beslissing van de Raad van Ministers van 8 december 1981 ging het MINOV ertoe over het inspectieapparaat te reorganiseren. Bij beschikking van 22 maart 1982 no. 454 werden ingesteld: de Inspectie Basisonderwijs; de Inspectie Voortgezet Onderwijs op Junioreniveau (Inspectie VOJ); de Inspectie Voortgezet Onderwijs op Senioreniveau (Inspectie VOS). De taak van de inspectie op elk niveau is in het algemeen drieledig: toezicht houden op en het begeleiden van scholen, het gevraagd en ongevraagd adviseren van de scholen en het ministerie en het bijhouden van de onderwijsadministratie.

Er is geen speciale inspectie voor het binnenland, ook niet vanuit de schoolbesturen van het bijzonder onderwijs. De inspecteurs zijn verdeeld naar rayons. Bij het MINOV zijn er verschillende inspecteurs die scholen in het binnenland onder zich hebben. Eén inspecteur is gevestigd in Moengo en van daaruit verantwoordelijk voor het Marowijndistrict.

De anderen zijn gevestigd in Paramaribo en van daaruit verantwoordelijk voor respectievelijk Brokopondo/Sipaliwini en Para. Wel is er sinds 1983 bij het MINOV een speciale afdeling Bureau Onderwijs Binnenland (BOB) die zorg draagt voor de goede organisatie van het onderwijs in het binnenland. Deze afdeling probeert in samenwerking met de inspecteurs, ook die van het bijzonder onderwijs, elke school in het binnenland minimaal een keer per jaar te bezoeken.

De praktische situatie

Vanwege het tekort aan inspecteurs past de Inspectie VOJ naast individuele ook integrale inspectie toe. Bij de eerste volgt een inspecteur zonder zijn bezoek van te voren aan te kondigen lessen van een bepaalde leerkracht gedurende 40 - 80 minuten. Hierna volgt een reflectie waarin advies en eventueel begeleiding is opgenomen. Bij integrale inspectie bezoekt een team van inspecteurs (meestal 3 of 4) een school. De school weet dat ruim van te voren en kan zich op de komst van het team voorbereiden. Het doel van het bezoek is na te gaan of de kwaliteit van het onderwijs op de school in overeenstemming is met de doelstellingen van het MINOV. Vier kenmerken/indicatoren worden belicht:

- het leerresultaat (van het vorig schooljaar);
- het didactisch handelen van de leerkracht;
- de leertijd (van het vorig schooljaar) uitgedrukt in contacturen;
- de administratie van de leerkracht; didactische cahiers.

De centrale vraag is: “Zijn de kenmerken/indicatoren voor kwalitatief goed onderwijs in voldoende mate aanwezig op die school?”

Bij het leerresultaat wordt uitgegaan van de volgende vragen.

- Hoeveel leerlingen hebben deelgenomen aan het MULO-eindexamen en het toelatingsexamen voor VWO/HAVO/NATIN?
- Welk percentage is geslaagd?
- Is dit percentage boven of onder het landelijk gemiddelde?
- Is er een discrepantie tussen het cijfer voor het schoolonderzoek en het cijfer behaald bij het centraal examen; zo ja, hoe groot is de discrepantie?
- Hoe groot is het percentage bevorderden in de lagere klassen? Is dit percentage groter dan, gelijk aan of kleiner dan 70%?

Bij het didactisch handelen komen de volgende vragen aan de orde.

- Komt het didactisch handelen van de leerkrachten overeen met de algemeen geldende regels en de specifieke instructies van het MINOV?
- Draagt het didactisch handelen van de leerkracht bij tot een gezond leerklimaat?
- Welke bevoegdheden hebben de leerkrachten?

Bij de leertijd worden de volgende vragen gesteld.

- Wat is het gemiddeld aantal lesuren van de leerkracht?
- Hoeveel lesuren heeft iedere leerkracht? Hoeveel lesuren hebben de leerkrachten, op basis van het totaal aantal dagen van afwezigheid (verzuim, ziekte, verlof, enz.), daadwerkelijk contact gehad met de leerlingen?
- Hoeveel effectieve schooldagen waren er voor die school?

Bij de administratie gaat het om de volgende vragen.

- Is de administratie van de leerkracht geheel volgens de richtlijnen van het MINOV?
- Is de administratie functioneel en doelmatig? Levert deze een bijdrage aan de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs op die school?
- Wordt deze regelmatig gecontroleerd door de leiding van de school?

1.7 *Leerplannen over het vak Nederlands*

In het *Nationaal leerplan voor het basisonderwijs in Suriname*, een uitgave van het Directoraat Onderwijs van het MINOV (2004) is als algemene doelstelling opgenomen dat “Het taalonderwijs op de basisschool dient na te streven, dat kinderen zich kunnen uiten in de Nederlandse taal.” Verschillende domeinen worden er onderscheiden: mondelinge taalvaardigheid (luisteren, spreken), leesvaardigheid, schriftelijke taalvaardigheid (schrijven: spellen, stellen, technisch schrijven) en taalbeschouwing (*Nationaal leerplan*, 2004: 26 -33).

Voor wat het VOJ betreft hanteert de Inspectie VOJ een stencil *Uniforme leerstofeenheden voor het M.U.L.O.* Voor elk leerjaar en elk kwartaal is gedetailleerd aangegeven wat de leerstof is: grammatica, tekstanalyse, spelling, opstel, samenvatting, lezen, stijl, spreekbeurt, taalexpressie, brief, verhaalanalyse en letterkunde.

2. Sociaal-economische en talige context

De sociaal-economische situatie is niet goed te noemen (*Concept Sectorplan Onderwijs, 2004: 4-7*). Het onderwijsbudget bedroeg de laatste vijf jaar gemiddeld 37 miljoen US dollars op jaarbasis en de verdeling was ruwweg als volgt: primair en lager secundair onderwijs (VOJ) samen 80%, hoger secundair onderwijs (VOS) 7% en het tertiair 13% (ibidem: Viii). Van het totale budget van MINOV is ongeveer 60 % bestemd voor salarissen (ibidem: 8-9). Onder de resterende 40% vallen onder meer gebouwen en het onderhoud ervan, het onderwijstransport (schoolvervoer van leerkrachten en kinderen in stad, district en binnenland). Voor onderwijsinhoudelijke en andere innovatieve aspecten van onderwijs worden nauwelijks financiële middelen ter beschikking gesteld.

2.1 Toekomst onderwijs

Het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling (MINOV) heeft de hervorming van het onderwijs tot een “onbetwistbare beleidsprioriteit” verheven. Zowel de binnenlandse situatie als internationale ontwikkelingen nopen hiertoe. In 1990 werd onder auspiciën van de Verenigde Naties en de Wereld Bank in Thailand de “World Declaration on Education for All” aangenomen, waarbij universeel primair onderwijs in het jaar 2000 onder meer als belangrijk doel werd genoemd (*Concept Surinaams Educatief Plan, 2002: 1; Concept Sectorplan, 2004: 1⁵*). Dit ‘education for all’ houdt in dat basisonderwijs voor iedereen toegankelijk dient te zijn. Dit betekent niet alleen lezen, schrijven en rekenen, maar alle basisvaardigheden, die een mens nodig heeft en die erin moeten resulteren dat die mens zijn leven lang blijft leren (‘lifelong learning’). Tien jaar later bleek dat er nauwelijks enige vordering was gemaakt in het bereiken van deze doelen, hoewel dat niet voor alle landen gold. Nieuwe actieplannen werden opgesteld voor de periode tot 2015. De Caraïbische landen⁶ kwamen overeen dat zij gezamenlijk een plan zouden maken voor de ontwikkeling van het onderwijs tot 2020. Suriname maakte deel uit van de zeventien landen die hieraan hebben meegewerkt.

In de Beleidsnota 2000 - 2005 van het Minov staat vermeld dat dit plan “mede als basis moet dienen voor het ontwerpen van een *Nationaal Educatief Plan (NEP)* ten behoeve van het educatiebeleid in de komende 15 - 20 jaar”. Dat NEP werd in december 2002 *Concept Surinaams Educatief Plan*, dat in de komende 15 - 20 jaar de richting en inrichting van ons onderwijs zal bepalen en de continuïteit van het onderwijs zal garanderen. Het onderwijs wordt namelijk gezien als “de belangrijkste sleutel die toegang moet bieden tot het noodzakelijke economische herstel” en als “een onbetwistbare top beleidsprioriteit waarbinnen de Surinaamse mens centraal staat”.

⁵ Beide documenten zijn, tenzij anders vermeld, voor dit hoofdstuk gebruikt.

⁶ Suriname is sedert 1996 lid van de Caricom (Caribbean Community).

2.2 *Onderwijssituatie nu*

De schoolprestaties in Suriname zijn laag te noemen. Het onderwijs slaagt er vooralsnog onvoldoende in om sociale ongelijkheid tegen te gaan. Leerlingen uit de lagere sociaal-economische groepen kunnen bijvoorbeeld vaak niet naar school, waardoor sociale ongelijkheid versterkt wordt. Arme leerlingen gaan meestal naar scholen, waarvan het onderwijsniveau veel lager is. Leerkrachten zijn vaak, vooral in de verre districten en het binnenland, onbevoegd of beperkt bevoegd. Buiten Paramaribo en de randdistricten en Nickerie is er meestal slechts lager onderwijs. De binnenlandse oorlog van de jaren '80 heeft de toen reeds gebrekkig aanwezige infrastructuur voor een groot deel vernietigd. Talrijke dorpen raakten zelfs ontheemd. Al de hierboven genoemde factoren zorgen ervoor dat er sprake is van vroegtijdige schoolverlaters, zogenaamde dropouts. Naast deze factoren speelt de onderwijstaal ook een belangrijke rol.

2.3 *De Surinaamse taalsituatie*

In Suriname worden verschillende talen gehanteerd: Indiaanse, Creool-, Aziatische en Europese talen. Meer dan twintig talen worden actief gebruikt. Het Nederlands is niet echt een vreemde taal, omdat het de officiële taal en de onderwijstaal is. Voor steeds meer kinderen is het ook de moedertaal, hoewel dat percentage niet duidelijk aan te geven valt. Dat kan pas bij benadering goed gebeuren als de cijfers van de laatstgehouden volkstelling bekend zullen zijn. Wel moeten we aannemen dat veel Surinaamse kinderen een andere thuistaal hebben of tweetalig zijn opgevoed. Uit cijfers van de Algemene Volkstelling van 1980 (de voorlaatste) kan afgeleid worden dat in veel 'woonverblijven'⁷ toen sprake was van twee- of meertaligheid, met name in Paramaribo en het district Wanica (toen Suriname geheten). We zouden het Nederlands, het Surinaams-Nederlands een goede tweede taal kunnen noemen. Uit de bovengenoemde volkstelling -cijfers van het ABS (Algemeen Bureau voor de Statistiek)- bleken de volgende combinaties in woonverblijven voor geheel Suriname:

Nederlands - Sranan:	20148
Nederlands - Sranan- Surinaams Javaans:	5429
Nederlands - Sranan - Sarnami:	6439
Nederlands - Sranan - een andere taal:	4343

De genoemde talen apart:

Nederlands:	3320
Sranan:	1903
Surinaams Javaans:	2808
Sarnami:	5724

⁷ Bij de volkstelling van 1980 heeft men om onduidelijke redenen bepaald dat men de burgers niet vraagt welke talen ze gebruiken maar welke taal in het woonverblijf gehanteerd wordt.

Als we ervan uitgaan dat in een woonverblijf gemiddeld zes personen vertoeven, kunnen we bij benadering aangeven om hoeveel sprekers het gaat wat de verschillende talen betreft. Het aantal inwoners van Suriname bedraagt ongeveer 450.000.

In deze complexe taalsituatie is er niet alleen op grote schaal sprake van meertaligheid van de sprekers. Er is in de communicatie ook sprake van codewisseling, het overschakelen van de ene op de andere taal, het door elkaar gebruiken van de talen. Meertaligheid is in deze taalsituatie niet alleen een individuele eigenschap van de burger, maar een maatschappelijk verschijnsel, omdat bijna iedereen meer dan één taal gebruikt. Onder meertaligheid wordt hier verstaan dat een persoon regelmatig meer dan één taal voor communicatiedoeleinden gebruikt. In de Surinaamse situatie ligt het accent op het gebruik van de talen, niet op de beheersingsgraad. Het Nederlands wordt - omdat het de voertaal is in het onderwijs - zowel mondeling als schriftelijk gehanteerd, de overige talen veelal alleen mondeling. Er is sprake van aanzienlijke verschillen in de beheersingsgraad, onder meer doordat velen voor hun beheersing van het Nederlands afhankelijk zijn van onderwijs en voor hun beheersing van het Sranan (als zij dit niet thuis hebben leren spreken) van de mate van contact met sprekers van deze taal. Het Nederlands heeft een hoge status, de overige talen hebben globaal gesproken een lage status. Het Nederlands is immers de officiële taal, de taal van het onderwijs, de wetgeving en het bestuur, de wetenschap, de literatuur en de godsdienst, terwijl de moedertalen thuis worden gebruikt, in de literatuur en bij de religie. Bij wetgeving en bestuur komen er tolken aan te pas als moedertaalsprekers de officiële taal niet beheersen. Voor de rechtspraak is dit zelfs vastgelegd. Ook in De Nationale Assemblée (DNA)⁸ wordt het Nederlands gehanteerd. De eigen variant van het Nederlands die zich hier ontwikkeld heeft, noemen wij Surinaams-Nederlands (SN). De ontwikkeling van deze variant kwam in een stroomversnelling toen in 1876 de leerplicht werd ingesteld. Bij deze verordening werd bepaald dat de onderwijstaal het Nederlands diende te zijn. Deze bepaling gaf richting aan de vernederlandsing van de samenleving en wel zodanig dat reeds bij het begin van de twintigste eeuw door bezoekers gesteld werd dat Suriname de meest Nederlandse kolonie was. De koloniale overheid benadrukte dat de inwoners van een Nederlandse kolonie zich alleen in het Nederlands mochten uitdrukken. De Minister van Koloniën, J.C.Koningsberger, schreef in 1928 zelfs dat het onderwijs in Suriname beoogde dat alle rassen zouden samensmelten tot één Nederlandse taal- en cultuurgemeenschap.

In het begin van de 20e eeuw waren ouders, zowel van ex-slaven als van immigrantenkinderen, echter niet erg geïnteresseerd in het onderwijs. Ook de koloniale overheid wenste zo min mogelijk middelen in dit onderwijs te investeren. Ze liet dat liever over aan zendelingen en missionarissen. Geleidelijk aan echter kwamen nakomelingen van slaven en immigranten tot het besef dat onderwijs de sleutel tot hun sociale mobiliteit was. Kennis van het Nederlands diende dus verworven te worden. Dat Nederlands was, zoals gezegd, niet zonder meer identiek aan het Nederlands dat aan de andere kant van de oceaan werd gesproken.

⁸ In maart 1988 wenste een DNA-lid zich in 's lands vergaderzaal te bedienen van het Sranan: zijn achterban zou hem moeten kunnen begrijpen. Deze opvatting lokte een discussie uit, omdat andere leden meenden dat zij dan ook in een voor hun achterban begrijpelijke taal zouden moeten kunnen spreken. Het huishoudelijk reglement van DNA vermeldde echter dat de vergadertaal het Nederlands diende te zijn, tenzij er dwingende redenen waren om te kiezen voor een andere taal. De leden legden zich hier toen na veel misbaar bij neer (Gobardhan-Rambocus, 1999: 25).

Hoewel de Surinaamse elite in het naoorlogse bestuur van het land zich inspande om het Nederlands dat zij gebruikte zo nauw mogelijk aan te laten sluiten bij het Nederlands uit Europa, kon niet voorkomen worden dat de eigen variëteit van het Nederlands, het SN, zich verder ontwikkelde. In Suriname hebben de verschillende talen eigen functies en domeinen binnen het maatschappelijk verkeer. Het SN vervult hierbij naast het Sranan de rol van lingua franca, de taal die sprekers van verschillende moedertalen gebruiken om met elkaar te communiceren. Die positie van het SN zorgt ervoor dat veel Surinamers het belang van het Nederlands inzien en deze taal graag goed willen leren, hetzij als eerste of als tweede taal. Hierdoor krijgt het Nederlands naast het Sranan een unificerende functie binnen de Surinaamse maatschappij.

Het Nederlands, de officiële en de onderwijstaal, is voor heel veel Surinamers niet de thuistaal. Als we uitgaan van de hierboven genoemde cijfers van de woonverblijven (ABS) dan zien we dat er sprake is van een thuistaal en van thuistalen.

Thuistaal	Thuistalen		
Nederlands	3320	Nederlands - Sranan - een andere taal:	4343
Sranan	1903	Nederlands - Sranan	20148
Surinaams Javaans	2808	Nederlands - Sranan- Surinaams Javaans	5429
Sarnami	5724	Nederlands - Sranan - Sarnami	6439

In deze reeks zijn naast het Nederlands alleen de talen van de grootste groepen sprekers genoemd. De overige - van de meer dan twintig verschillende talen - niet. Aan de talen van het binnenland is hier ook geen aandacht besteed. We kunnen wel stellen dat er in het binnenland sprake is van homogene taalgroepen en dat de kinderen in het binnenland het Nederlands op school leren volgens de onderdompelingsmethode.

Als we de thuistaal van het eerste rijtje bij elkaar optellen, dan blijkt dat in 10435 woonverblijven sprake is van een andere thuistaal dan het Nederlands. Dit betekent dat een belangrijk deel van de kinderen naar school gaat zonder voorkennis van de schooltaal. Deze leerlingen hebben dus al aan het begin van hun schoolloopbaan een achterstand, die nauwelijks in te lopen is. De gemiddelde opleidingsgraad van hun ouders is waarschijnlijk ook laag, met als gevolg dat het thuismilieu een slechte invloed heeft op hun schoolprestaties. Uit cijfers (Levens) blijkt dat er veel kinderen naar school gaan, maar ook dat er zittenblijvers en dropouts zijn. Ook het spijbelen is een probleem, omdat het in de meeste gevallen gaat om kinderarbeid (bijvoorbeeld het 's morgens vroeg verkopen van kranten langs de weg).

2.4 De opleiding Nederlands

Op de vraag of studenten die opgeleid worden tot leraar (Nederlands) aan het Instituut voor de Opleiding van Leraren (IOL) voldoende talig toegerust zijn om hun vak uit te oefenen op het moment dat ze de opleiding binnenkomen, kan het volgende antwoord worden gegeven.

De opleiding Nederlands van het IOL telt nu ongeveer 150 studenten: 65 voltijdse (MO-A/ Bachelor), die in de morgenuren college volgen; ± 50 deeltijdse (MO-A/ Bachelor), die in middag-/avonduren college volgen en ± 35 studenten, die in deeltijd vanaf 1 februari 2005 de MO-B opleiding (eerstegraads) zullen volgen. (Inschrijving voor de laatste groep is nog open.) Van de 105 voltijdse en deeltijdse studenten hebben 102 op een vraag (schriftelijk) opgeschreven wat hun moedertaal is (tussen haakjes het aantal dagstudenten).

Nederlands	45 (28)		
		Sranan - Nederlands	7 (3)
Sarnami	6 (4)	Sarnami - Nederlands	23 (17)
Surinaams-Javaans	5 (3)	Surinaams-Javaans - Nederlands	1 (1)
Aucaans	4 (2)	Aucaans - Sranan	1
Saramaccaans	2 (1)	Saramaccaans - Nederlands	(1)
		Surinaams-Javaans - Sarnami	(1)
		Sranan - Sarnami	1

Nader onderzoek leerde dat studenten die Nederlands als moedertaal opgaven, tot alle cultuurgroepen behoren. De meeste studenten uit de Creoolse cultuurgroep gaven het Nederlands als moedertaal op. De meeste studenten uit de Hindostaanse cultuur gaven zowel Nederlands als Sarnami op. Het grootste deel van de studenten spreekt ook Sranan. Uit het bovenstaande kunnen we concluderen dat er verschuivingen opgetreden zijn ten gunste van het Nederlands. Dat is te begrijpen, omdat ook vooral na de onafhankelijkheid de vernederlandsing van de samenleving zich heeft voortgezet. Het Nederlands, het SN, is meer de eigen taal geworden.

Of de studenten voldoende talig zijn toegerust op het moment dat ze binnenkomen? Dat geldt zeker niet voor alle studenten, ze hebben wel een voldoende behaald voor Nederlands op hun laatste schoolexamen (HAVO/VWO/IMEO/Pedagogische Academie), want dat is een vereiste. Een deel van de studenten doet een negatieve keuze, omdat andere wegen zijn afgesloten en ze toch al het Nederlands kennen, menen ze. Meestal vallen dezen gedurende de opleiding af.

Het IOL leidt sinds 1971 leerkrachten op voor het voortgezet onderwijs (VOJ en VOS). Tot de onafhankelijkheid waren de meeste leraren van het VOS afkomstig uit het buitenland, met name Nederland. Anno 2004 kan gesteld worden dat bijna alle leraren die na 1975 een dienstbetrekking hebben aanvaard, opgeleid zijn door het IOL. Het niveau van de opleiding Nederlands is goed te noemen, omdat verschillende afgestudeerden aan Nederlandse universiteiten in twaalf tot achttien maanden het doctoraal examen hebben afgelegd. Twee afgestudeerden hebben een compleet programma afgewerkt, omdat ze na het IOL resp. Theoretische literatuurwetenschap en Algemene taalwetenschap hebben gestudeerd. Afgestudeerden van het IOL, zowel MO-A als MO-B vinden met gemak een baan in het voortgezet onderwijs zowel in Nederland als op de Nederlandse Antillen en Aruba. In de afgelopen twee jaar deed zich zelfs het verschijnsel voor dat afgestudeerden (MO-B) reeds maanden op de Nederlandse Antillen en Aruba werkten en naar Suriname terugkwamen om hun diploma in ontvangst te nemen.

Hoewel we docenten Nederlands opleiden, blijven we met een tekort zitten. Bij het VOJ zijn die tekorten het grootst. Levens (2000. Bijlage H: 7-14) geeft de bevoegdheid van het aantal docenten op VOJ-niveau voor Nederlands weer: 14,7% is bevoegd. Voor VOS-niveau geldt het volgende. In totaal 80 docenten: 9 volledig bevoegd (MO-B); 48 beperkt bevoegd (MO-A) en 23 onbevoegd, wat neerkomt op 11,25%. Deze cijfers zijn van 2000. In augustus 2002 vertrokken verschillende docenten (niet alleen docenten Nederlands) naar de Nederlandse Antillen en Aruba.

2.5 *De taalsituatie in het binnenland*

In het binnenland van Suriname vindt men op verschillende plaatsen in stamverband levende groepen. Het gaat om inheemsen en nakomelingen van weggelopen slaven, Marrons. Zowel bij de inheemsen als bij de Marrons bestaan verschillende stammen, elk met hun eigen taal. Door de vrij geïsoleerde geografische positie van hun woonplaatsen is de vermenging met andere culturen en talen duidelijk minder dan in de verstedelijkte kustplaatsen van Suriname. De grootste inheemse taalgroepen spreken Arowaks of Karaïbs. Deze groepen leven in West Suriname en in gebieden niet zo ver van de kustvlakte. Daarnaast zijn er groepen in het verre zuiden die Wajana en Trio spreken. Bij de Marrons zijn het Aucaans en het Saramaccaans de belangrijkste talen. De Saramaccaanse gebieden liggen onder en boven het Stuwmeer, de Aucaners wonen langs de Marowijne, de Tapanahony, in het Cotticagebied en in Brokopondo onder het Stuwmeer. Verder zijn er kleine groepen die Paramaccaans, Boni of Matawai spreken. Door onderwijs van missie en zending en in latere instantie ook van het MINOV, zijn alle groepen reeds geruime tijd in contact met het Nederlands. In tegenstelling tot de verstedelijkte gebieden is het gebruik van het Nederlands echter beperkt gebleven tot de schoolsituatie. In de eigen leefomgeving wordt de stamtaal gesproken en in contact met buitenstaanders wordt overwegend gebruik gemaakt van het Sranan. De opleidingsgraad van de dorpsbewoners is over het algemeen laag en er is nog veel sprake van analfabetisme. Tijdens de binnenlandse oorlog van 1986 tot 1992 zijn veel scholen in het binnenland gesloten geweest, waardoor een grote groep kinderen het lager onderwijs heeft gemist.

2.6 *Financiering*

De Surinaamse overheid subsidieert het onderwijs. Suriname kent zowel openbare als bijzondere scholen. De overheid onderhoudt openbare scholen, die voor iedereen toegankelijk zijn. De bijzondere scholen werken meestal vanuit een religieuze overtuiging. De subsidie houdt in dat leerkrachten worden betaald. Het Lager Onderwijs en het Voortgezet Onderwijs voor Junioren (VOJ) is kosteloos, hoewel sommige scholen een ouderbijdrage vragen. Bij het Voortgezet Onderwijs voor Senioren (VOS) en het hoger onderwijs wordt inschrijfgeld betaald; daar wordt slechts een fractie van de kosten mee gedekt. De helft van de lagere scholen is openbaar, 48% is van religieuze organisaties en 1% is particulier. Particuliere scholen worden niet gesubsidieerd.

3. Achtergrondschets van de scholen

De meeste scholen hebben financiële problemen. Men heeft de beschikking over het inschrijfgeld. De kas wordt verder aangevuld met de opbrengsten van snoeppauzes en de verkoop van stroop, sap, chips enz. Dit is lang niet voldoende om lesmateriaal aan te schaffen. De huisvesting is verbeterd in vergelijking met de toestand van een aantal jaren geleden. Naast de overheid zijn er NGO's die helpen, zoals de Stichting Protestants Christelijk Onderwijs Suriname (SPCOS). Een Surinaamse basisschoolklas (in de stad) telt gemiddeld 28 leerlingen. Op de PA is dat 24. Op de basisschool zijn er wel voldoende geschoolde leerkrachten, op de PA's niet. Er is nauwelijks nascholing voor docenten; in elk geval niet gestructureerd.

De ontwikkelingen in het kustgebied van Suriname dringen slechts moeizaam door tot het achterland. Veel plaatsen in het binnenland zijn slechts per vliegtuig of korjaal bereikbaar. Electriciteit is voor veel woongebieden - ook op vele plaatsen in de districten - een recent verschijnsel dat in beperkte mate beschikbaar is, zo ook watervoorziening. Telefoon is sporadisch aanwezig en de Surinaamse postdienst komt niet in het binnenland. Massamedia, zoals krant en televisie, ontbreken in veel gebieden. Er is geen speciale inspectie voor het binnenland, ook niet vanuit de schoolbesturen van het bijzonder onderwijs. Voor onderwijsinhoudelijke en andere innovatieve aspecten van onderwijs zijn slechts in beperkte mate financiële middelen beschikbaar. Dit heeft consequenties voor de opbrengsten van het onderwijs.

Op de voorgaande pagina's zijn een aantal factoren genoemd die de onderwijssituatie in Suriname bemoeilijken:

- onvoldoende gekwalificeerde leerkrachten;
- verouderde curricula en niet-adequate didactische werkvormen;
- onvoldoende schoolsupervisie.
- Hiernaast spelen onder meer de volgende buitenschoolse factoren een rol:
- werkloosheid, armoede en sociale ongelijkheid;
- gebrekkige huisvesting waarbij er geen of onvoldoende toegang is tot nutsvoorzieningen, zoals water en elektriciteit;
- een gevoel van onveiligheid.

In het binnenland ligt het onderwijsniveau lager dan in Paramaribo en de randdistricten en Nickerie. Er is meestal enkel lager onderwijs voorzien en de leerkrachten zijn onbevoegd of beperkt bevoegd. Daar komt nog bij dat de binnenlandse oorlog van de jaren '80 de gebrekkige aanwezige infrastructuur voor een groot deel vernietigd heeft. Talrijke dorpen raakten zelfs ontheemd. Al de hierboven genoemde factoren zorgen ervoor dat er sprake is van vroegtijdige schoolverlaters, zogenaamde dropouts. Naast deze factoren speelt de onderwijstaal ook een belangrijke rol. Slechts de helft van de kinderen verlaat de lagere school met een getuigschrift.

4. Onderwijs Nederlands in de klas

4.1 Doelen

A *Kleuteronderwijs*

Onderwijs aan jonge kinderen is gericht op de totale ontwikkeling. Daarbinnen wordt taal gezien als een noodzakelijk middel tot communicatie, contact en ontmoeting. Volgens de kerndoelen zullen kleuters in staat moeten zijn (*Nationaal leerplan voor het basisonderwijs in Suriname, 2004: 10*):

- hun ervaringswereld te verwoorden;
- creatief om te gaan met taal;
- te communiceren door te luisteren en te spreken met anderen.

B *Lager onderwijs*

De algemene doelstelling luidt: “Het taalonderwijs op de basisschool dient na te streven, dat kinderen zich kunnen uiten in de Nederlandse taal.” Het is erop gericht:

- dat kinderen hun mondelinge taalvaardigheid vergroten, zodat ze in situaties die zich in het dagelijks bestaan voordoen zodanig functioneren, dat ze hun eigen gedachten, gevoelens en bedoelingen onder woorden kunnen brengen en die van anderen kunnen begrijpen (mondelinge taalvaardigheid);
- dat kinderen leren lezen en schrijven in de Nederlandse taal, zodat ze in situaties die zich in het dagelijkse bestaan voordoen zodanig functioneren, dat zij hun eigen gedachten, gevoelens en bedoelingen op een bij de situatie passende wijze schriftelijk kunnen uiten en de schriftelijke uitingen van anderen kunnen begrijpen (schriftelijke taalvaardigheid);
- dat kinderen door reflectie op taal en taalgebruik:
 - inzicht krijgen in structuurverschijnselen betreffende woorden, zinnen en teksten, opdat ze dat inzicht toepassen in hun eigen taalgebruik;
 - de woordenschat vergroten, nieuwe begrippen en de onderlinge relaties (taal- denkrelaties) leren, invloeden en kenmerken onderkennen van aspecten in het communicatieve proces, opdat ze die inzichten in voorkomende situaties toepassen (taalbeschouwing). (*Nationaal leerplan, 2004:26-27*).

C *Secundair onderwijs*

Leraren werken volgens het programma en ze zijn niet bewust bezig doelstellingen te realiseren; toetsen moeten gehaald worden en programma's afgerond.

Het gevolg is dan ook dat het LBGO (Lager Beroepsgericht Onderwijs) bijvoorbeeld, mensen aflevert die nergens geplaatst kunnen worden, omdat de opleiding niet aansluit bij de huidige behoeften van de maatschappij. Voor wat het VOJ betreft hanteert de Inspectie VOJ een stencil *Uniforme leerstofeenheden voor het MULO*. Voor elk leerjaar en elk kwartaal is gedetailleerd aangegeven wat de leerstof is.

4.2 *Leerstofaanbod*

A *Kleuteronderwijs*

Het MINOV ontwikkelde voor het kleuteronderwijs de methode *Spelen, werken, leren*. In 2000 werd deze methode voor de vierjarigen ingevoerd en in 2003 voor de vijfjarigen. De methode is thematisch opgebouwd.

B *Lager onderwijs*

Op de basisschool worden voor alle vakken methoden gebruikt die in Suriname ontwikkeld zijn. Voor het onderwijs in het Nederlands is dat de methode *Ik hoor ik kijk ik lees*, een analytisch-synthetische methode voor het aanvankelijk leesonderwijs en *Van hier en daar en overal* voor het voortgezet lezen. Voor het taalonderwijs wordt de methode *Taal voor jou* gebruikt. Deze methode gaat ervan uit dat ons taalonderwijs tweede taalonderwijs dient te zijn. Veel aandacht wordt dan ook besteed aan taalactivering. Er is een redelijk goede aansluiting bij de leefwereld en het niveau van de kinderen *in de stad*. Tot op zekere hoogte is er ook aansluiting bij de doelen van het onderwijs. Echter, bepaalde onderdelen van het taalonderwijs komen er bekaaid vanaf, bijvoorbeeld stellen en luisteren. Er is geen structuur in de aangeboden leerstof voor het stellen.

C *Secundair onderwijs*

De Nederlandse methode BV Taal is sedert twee jaar ingevoerd op alle VOJ-scholen. Het gaat hier om een methode voor het taalonderwijs aan meertalige leerlingen op Nederlandse scholen. Voor deze meertalige, i.c. allochtone, leerlingen is het Nederlands in het algemeen niet de thuistaal. Ze hebben behoefte aan een intensiever taalaanbod en daar speelt de methode op in. De implementatie van deze methode dient zorgvuldig te geschieden. Naar aanleiding van gesprekken met leerkrachten kan geconcludeerd worden dat er een grote behoefte bestaat - meer dan tot nu gegeven is - aan training in gebruik van deze methode. Uit het jaarprogramma dat de inspectie hanteert, blijkt dat er stencils gebruikt worden, die al meer dan dertig oud zijn. Onderzoek naar het innovatieve vermogen van de leerkrachten Nederlands - al of niet bevoegd -, die met dit verouderde lesmateriaal werken, is zeer aan te bevelen.

D Lerarenopleidingen

Pedagogische academies

Als studenten het kweekschooldiploma behalen, worden ze geacht bekwaam te zijn om te beginnen als leerkracht. Er moet duidelijk sprake zijn van een startbekwaamheid: de competenties zijn in basis aanwezig en moeten verder ontwikkeld worden. De beginnende leerkracht moet dan ook professioneel willen en kunnen groeien door reflectie op eigen handelen en waar nodig na- en bijscholing. Daar het Nederlands de instructietaal is, het sleutelvak, spreekt het vanzelf dat aan zowel de mondelinge als schriftelijke beheersing van het Nederlands hoge eisen gesteld worden. In de AVF (Algemeen Vormende Fase) wordt gewerkt aan de vergroting van de woordenschat en van de algemene ontwikkeling en aan de verbetering van de eigen taalvaardigheid. In de Beroepsvormende Fase (BVF) ligt de nadruk op de overdracht, het aanleren van begrippen en taalactiveringsactiviteiten. De methode *Taal voor jou* wordt hierbij als leidraad gebruikt.

IOL

De leerstof voor de MO-A-opleiding Nederlands is modulair opgebouwd. De hoofdvakken zijn taalbeheersing, taalkunde en letterkunde en vakdidactiek. Hiernaast komen ook nog ondersteunende vakken aan bod. Voor taalbeheersing worden o.a. de volgende modules aangeboden: communicatie, taalvaardigheid (mondeling en schriftelijk), creatief schrijven, formulering, functioneel lezen, functioneel schrijven, samenvatting, argumentatie en betoog. Onder taalkunde vallen o.a. grammatica, fonetiek, spelling, kindertaalontwikkeling, de Surinaamse taalsituatie, sociolinguïstiek, taalgeschiedenis. Onderdelen van letterkunde zijn: proza, poëzie, mythologie, orale literatuur, Surinaamse letterkunde, jeugdliteratuur, Caraïbische en Latijns-Amerikaanse literatuur, middeleeuwen, verlichting en moderne letterkunde. Vakdidactiek omvat o.a. taaldidactiek, taalbeheersingsdidactiek, jeugdliteratuurdidactiek. De ondersteunende vakken zijn: drama, bibliotheekwetenschap, oriëntatie Surinaamse culturen, lezen en spreken (spreekonderwijs/logopedie), ict, taal en ict. Hiernaast wordt een module *onderzoek* aangeboden, zodat de studenten in staat zijn kleine onderzoeken te verrichten. Een belangrijk deel van de tijd is ingeruimd voor de beroepsvorming. De verhouding beroepsvorming/vakvorming is in de propedeuse (de eerste drie perioden) 70 : 30; daarna 40 : 60. De opleiding omvat 12 perioden. In een collegejaar worden vier perioden aangeboden en sommige modules omvatten meer dan een periode.

4.3 Didactische principes

A *Kleuteronderwijs*

Het MINOV ontwikkelde voor het kleuteronderwijs de methode *Spelen, werken, leren*. In 2000 werd deze methode voor de vierjarigen ingevoerd en in 2003 voor de vijfjarigen. Vanuit de leefsituatie van Surinaamse kinderen zijn verschillende thema's gekozen. Het thema is uitgewerkt in taalactiviteiten, spel/beweging en zang, ontwikkelingsactiviteiten en creatieve expressie.

Bij taal worden er verschillende werkvormen gehanteerd zoals het klassengesprek, het leergesprek, het beeldgesprek, het stripverhaal, de ontwikkelingsles, poppenkast, vertelling, versjes en taaloefeningen. Er is een scala aan materiaal ontwikkeld bij de methode. Er zijn nog geen gegevens over hoe de methode in de praktijk functioneert. In juli 2004 is het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling (MINOV) uitgekomen met een "Nationaal Leerplan voor het Basisonderwijs". Voor het kleuteronderwijs zijn in dit leerplan 18 didactische principes geformuleerd. Eén daarvan gaat specifiek over taal: door de taal het kind tot denken laten komen en de taal gebruiken om het denken te ontwikkelen. Een ander uitgangspunt is dat het kind moet geleerd worden om van concreet naar abstract te denken. Dit uitgangspunt heeft veel te maken met taalontwikkeling, omdat begrippen verwoord worden met taal. De meeste overige principes zijn algemene principes waarbij het lerend/spelend kind als uitgangspunt wordt genomen. In de inleiding wordt gesteld dat het leerplan zodanig ontwikkeld is dat de kleuterleidster de activiteiten kan aanpassen aan de tijd, de groep, de plaats en de omstandigheden. Nagegaan zou moeten worden in hoeverre dit opgaat voor kleuteronderwijs in het binnenland.

B Lager onderwijs

In 1986 werden in het Gewoon Lager Onderwijs vernieuwde, aan de leefwereld van het Surinaamse kind aangepaste methodes geïntroduceerd voor de vakken Nederlands, rekenen, aardrijkskunde, geschiedenis, natuuronderwijs, gymnastiek, muziek en schrijven. Deze methodes worden op alle GLO-scholen gebruikt. Bij het ontwikkelen van deze methodes zijn negen didactische uitgangspunten gehanteerd, die in alle handleidingen staan vermeld. Het zijn de volgende uitgangspunten:

- Het curriculum van de basisschool moet betrekking hebben op de problemen, behoeften en belangen van Surinaamse kinderen.
- De nadruk in het onderwijsleerproces moet liggen op inzichtbevorderend leren.
- De school moet het principe toepassen dat kinderen het best leren door te doen, d.w.z. door psychisch en fysiek bij de lessen betrokken te worden.
- Het curriculum van de basisschool moet evenwichtig zijn m.b.t. de aspecten van de opvoeding.
- De school moet het mogelijk maken dat kinderen in verschillend tempo leren.
- De omvang en de diepgang van het curriculum van de basisschool moet bepaald worden door de verwerkingscapaciteit en het taalontwikkelingsniveau van de leerlingen.
- De school moet bemand zijn met onderwijsgeevenden die in elk geval vertrouwd zijn met het creëren van aangepaste leersituaties.
- De basisschool moet als educatief centrum bewust de voordelen benutten van het georganiseerd contact met de ouders.
- De basisschool moet speciale aandacht schenken aan de ontwikkeling van de communicatieve vaardigheden in de schooltaal voor die kinderen die deze als tweede taal leren.

In de praktijk blijken de ideeën over didactiek nog zeer traditioneel. Onderwijsgeevenden geven vooral klassikaal en frontaal les. Nieuwe inzichten, ooit geleerd op de lerarenopleiding blijven theorie. Zodra afgestudeerden in de praktijk komen vervallen ze weer in "oude" tradities.

Oorzaken: oudere collega's maken ze uit voor uitslovers, gebrek aan materiaal, geen tijd voor een degelijke voorbereiding en helemaal niet voor ontwikkelen en vervaardigen van leermiddelen. Verder moeten we niet vergeten dat het Surinaams onderwijssysteem een streng jaarklassensysteem is met uniforme leerstof die afgehandeld en getoetst moet worden.

Ter voorbereiding op het geven van aanvankelijk leesonderwijs wordt op de lerarenopleiding het Werkboek Taaldidaktiek gebruikt. In dit boek wordt uitgebreid aandacht besteed aan taalverwervingsprocessen en de problemen in het onderwijs als de leerling een andere moedertaal heeft dan de schooltaal. Hierbij wordt voornamelijk uitgegaan van de leerlingen die het Nederlands als tweede taal hebben. In afzonderlijke hoofdstukken wordt aandacht besteed aan het Sranan, het Sarnami en het Surinaams Javaans. In een bijlage worden nog eens de klankverschillen tussen het Nederlands en deze talen belicht. In deze bijlage zijn ook klankverschillen met het Auccaans (Dyuaka) en Saramaccaans opgenomen.

In het Nationaal Leerplan voor het basisonderwijs wordt gesteld dat de Surinaamse samenleving multilinguaal is en dat er een onderscheid is tussen onderwijzen van de moedertaal en onderwijzen van een vreemde taal. In de inleiding wordt gesteld dat de onderwijzer zijn onderwijs moet aanpassen aan de taalbehoeften van zijn leerlingen.

Bij de didactische uitgangspunten krijgt de onderwijzer de volgende aanbevelingen voor leerlingen van wie het Nederlands niet de moedertaal is:

- reeds in de onderbouw extra lessen taalonderwijs geven (naast de reguliere taallessen);
- zowel klassikaal als individueel met deze leerlingen werken;
- een vaste les- en werkstructuur nastreven, waarbij een vast moment voor (voor)lezen wordt ingebouwd;
- niet overmatig corrigeren. Het taalgedrag van de leerkracht moet in nauwe relatie staan met zijn sociaal handelen, gerelateerd aan de communicatieve behoefte van de leerling.

Daarnaast zijn er drie algemene didactische principes gegeven:

- variatie en herhaling;
- veel voorbeelden;
- stel de leerlingen centraal.

C. *Secundair Onderwijs*

In het Voortgezet Onderwijs Junioren is in 2004 de Methode BV Taal ingevoerd. Deze methode is in Nederland ontwikkeld. Om de studenten van het IOL voor te bereiden op het werken met deze methode hanteert de didactieklerkracht zeven didactische uitgangspunten. Aan de hand van deze uitgangspunten kan de leerkracht nagaan in welke mate de lessen voldoen aan de didactische eisen voor onderwijs in de Surinaamse situatie en waar de lessen door de leerkracht moeten worden aangepast en aangevuld.

De zeven uitgangspunten zijn:

- Het onderwijs moet communicatief zijn. Dat wil zeggen er moet sprake zijn van een communicatieve situatie. Ook moet er hierbij gereflecteerd worden op het eigen taalgebruik.
- Het taalgebruik moet emancipatorisch zijn. De leerling moet leren zijn eigen mening en verlangens te uiten en ook te zeggen wat hij niet wil.
- Het taalgebruik moet normaal functioneel zijn. Dat wil zeggen het moet in praktijksituaties toegepast kunnen worden. Hieronder vallen verschillende lees- en schrijfstrategieën.
- Wat bij Nederlands geleerd wordt, moet toegepast kunnen worden in de andere vakken.
- Het onderwijs moet strategiegericht zijn. Het onderwijs moet leerlingen gericht leren zelf te leren. Stappenplannen maken is hierbij van belang.
- Het onderwijs moet intercultureel zijn. Dit is vooral belangrijk bij de keuze van de leerstofinhouden en de keuze van teksten.
- Taalonderwijs moet taalverwervingsgericht zijn. Het gaat hierbij om de uitbreiding van de woordenschat. Dit uitgangspunt is vooral belangrijk omdat in Suriname het Nederlands vaak niet de moedertaal is, maar een tweede of derde taal.

D. *Binnenland*

Het onderwijs in Suriname is uniform. In het binnenland worden dezelfde methoden gebruikt als in de andere gebieden. Afgezien van de vage aanwijzingen dat men de methodes moet aanpassen aan de situatie van het kind, zijn er voor de leerkracht geen specifieke, door methoden ondersteunde aanwijzingen hoe te handelen in situaties waarbij het Nederlands een vreemde taal is of de situatie anderszins afwijkt van wat "regulier" is. Te denken valt hierbij vooral aan situaties waarbij gewerkt moet worden met heel kleine groepen of combinatieklassen. Van de 71 GLO-scholen in het binnenland hebben 27 minder dan 100 leerlingen. Op de speciale opleidingen voor de boslandakte probeert men de studenten algemene didactische/pedagogische kennis bij te brengen, waarbij het curriculum van de reguliere pedagogische instituten als leidraad functioneert.

E. *De Lerarenopleiding Pedagogische Academies (PA)*

Op de kweekschool (PA) worden de aanstaande leerkrachten getraind in het gebruiken van de methode *Taal voor jou*, die op de basisschool gebruikt wordt. In de examenklas (BVF II) wordt onder begeleiding van de vakdocent lesgegeven volgens deze methode. De nadruk wordt gelegd op de eigen inbreng, dus het niet slaafs en kritiekloos navolgen van de methode.

Op de PA (in de AVF) wordt er bij het onderwijs Nederlands gewerkt met projecten: het krantenproject en het project 'schoolboeken leren lezen'. Een derde project wordt uitgevoerd rondom het schoolthema dat elk jaar wordt gekozen. Leerstof wordt zoveel mogelijk zelf verzameld en ontwikkeld. Literatuuronderwijs wordt verzorgd volgens de methode *Fa yu e tron leisibakru*.

De meeste aandacht krijgen lezen, spellen, algemene taalkennis en grammatica. Op de lerarenopleiding wordt veel aandacht besteed aan gevarieerde, functionele, kindvriendelijke en kindgerichte werkvormen. De studenten leren rekening te houden met leerstijlen. Men wordt geleerd (zoveel mogelijk) zelf leermiddelen te vervaardigen.

F IOL

In 2002/2003 heeft op het IOL de structuurwijziging centraal gestaan, waarbij beroepsvorming een geïntegreerd onderdeel is gaan uitmaken van de verschillende vakopleidingen. Deze structuurwijziging had ook een inhoudelijke component in die zin dat men leerstof wilde updaten en de manier van lesgeven wilde moderniseren. De publicatie *Het beroepsprofiel van de leraar* (IOL, 2002) is richtinggevend geweest bij de ontwikkeling en invulling van de beroepsvormende modules. Bij deze profielontwikkeling staat een verruimde professionaliteitsopvatting centraal. De kern van het beroep is gericht op het initiëren, instandhouden en evalueren van het leren, de ontplooiing van individuele capaciteiten en het bijdragen aan de ontwikkeling tot zelfregulatie en zelfstandigheid. Het IOL beweegt zich van onderwijs met geleide, docentgestuurde en leerstofgerichte leerprocessen naar onderwijs met zelfstandige, en competentiegerichte leerprocessen. We zien dan ook een toename van variatie in opdrachsvormen, de introductie van het portfolio waarin de student de resultaten van zijn opdrachten verzamelt en het logboek, waarin de student zijn eigen leerproces moet beschrijven. De opleiding van leraren op het IOL is gericht op leraren die reflecteren op hun handelingen en ervaringen en daaruit lering trekken. Het IOL wil leraren opleiden die actief betrokken zijn bij het onderwijs en daardoor als schoolteamlid bewust participeren in de beleidsvorming van de school. Groepsprocessen en samenwerkend leren zijn dan ook belangrijke elementen in de nieuwe modules.

In de praktijk is de leerkracht van het secundair onderwijs even traditioneel als zijn collega op de lagere school. De leerkracht geeft frontaal en klassikaal les en is daarbij gericht op het behandelen van de voorgeschreven leerstof. Het zal nog even duren voordat de vernieuwende didactische ideeën van het IOL zijn doorgedrongen tot de dagelijkse praktijk van het lesgeven.

G Innovatie-projecten

Het MINOV voert al twee jaar samen met de Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand (VVOB) een innovatieproject, het Learnproject, uit. LEARN staat voor Leerling en Ervaringsgerichte Aanpak van het Regulier Nationaal Basisonderwijs. Dit ervaringsgericht onderwijs is geïntroduceerd en wordt op 15 pilotscholen geïmplementeerd. Men is nu het derde jaar ingegaan en hoopt o.a. te bereiken dat de kinderen zich beter zullen voelen op school, dat de betrokkenheid van zowel leerkracht als leerling vergroot wordt en dat de leerkracht beter zal omgaan met materiaal, middelen, tijd, enz.

4.4 Nederlands als instructietaal

A *Kleuter- en Lager onderwijs*

In de kleuterklassen en de eerste klas worden kleuters - indien noodzakelijk- opgevangen in het Sranan. Men gaat ervan uit dat tweede taalonderwijs een betere manier is om het Nederlands te leren. Er zijn geen speciale programma's voor kinderen die het Nederlands niet of niet voldoende beheersen om onderwijs te kunnen volgen. Het Nederlands is de schooltaal. Alle vakken hanteren die taal. Helaas wordt er bij de andere vakken nauwelijks gelet op zinsconstructie, spelling of woordkeus. Vaak is de beheersingsgraad van het Nederlands van leerkrachten zelf, dus leerkrachten die een ander vak geven dan Nederlands onvoldoende. In de praktijk blijkt dat de leerkrachten zelf ook geen of slechte beheersing hebben van bijvoorbeeld de spelling van het Nederlands.

B *Secundair onderwijs*

Het Nederlands is de instructietaal.

C *Binnenland*

Leerkrachten in het binnenland geven les in het Nederlands. Waar het echt nodig is gebruiken de leerkrachten het Sranan of de stamtaal als ze die machtig zijn. Ze doen dit echter niet volgens een voorgeschreven methodiek. De kinderen moeten zo goed en zo kwaad als het gaat proberen de lessen in het Nederlands te volgen en de oefeningen in de leerboeken te maken. In minder geïsoleerde gebieden en gebieden waar er langer een onderwijstraditie is en ouders gealfabetiseerd zijn, zal dit beter gaan dan in zeer geïsoleerde gebieden met weinig onderwijstraditie.

4.5 Evaluatie

De toets Nederlands van Glo 6 bestaat uit de onderdelen Algemene Taalkennis en Tekstbegrip. Het zijn meerkeuzetoetsen, waardoor de eigen (mondelinge) taalvaardigheid in het Nederlands niet wordt getoetst. Hetzelfde geldt voor het eindexamen Nederlands van het Mulo. Daar zijn de onderdelen Samenvatting, Tekstbegrip en Zuiver Schrijven opgenomen. Bij het onderdeel Samenvatting wordt nog veel overgeschreven uit de oorspronkelijke tekst. Maar omdat het examencijfer een gemiddelde is, wordt het een en ander gecompenseerd. Het eindcijfer is het gemiddelde van het s.o-cijfer en het examencijfer. Opvallend is de grote discrepantie tussen deze cijfers. In de meeste gevallen is het examencijfer (van het centraal schriftelijk examen opgesteld door het Examenbureau) beduidend lager. Op de PA is het vak Nederlands een hoofdvak. Een onvoldoende betekent blijven zitten. Er worden verschillende toetsen gebruikt, helaas niet allemaal even functioneel. Alle onderdelen komen aan bod.

5. Resultaten en opbrengsten

In de urbane en rurale kustgebieden bezoekt ruim 80% van de leerlingen daadwerkelijk de school. In het binnenland ligt het percentage op 61.2% (Concept Surinaams Educatief Plan 2002). De dropout is hoog. Er zijn ongeveer evenveel jongens als meisjes ingeschreven. In 2003 waren er 300 scholen, 3230 leerkrachten en 62167 leerlingen⁹. Van de 300 scholen worden 71 scholen gerekend tot scholen van het binnenland. Zij zijn verspreid over zes verschillende districten. De leerlingenbevolking van deze scholen is 10.293 (2004) en het aantal leerkrachten bedraagt 551. Het landelijk percentage zittenblijvers ligt rond de 25%, het dropout cijfer ligt rond de 8%. De helft verlaat de school met een getuigschrift en meer dan 40% doet er langer dan zeven jaar over (Concept Sectorplan Onderwijs, 2004: 11)¹⁰. Het landelijk gemiddelde dat jaarlijks aan de hand van de uniforme eindtoets GLO kan worden toegelaten tot MULO ligt rond de 46,1%. In het binnenland was in 2004 het gemiddelde percentage geslaagden voor toelating tot MULO 38.2% (Jaarverslag Bureau Onderwijs Binnenland). Hierbij moet worden aangetekend dat niet alle scholen meedoen aan de eindtoets. In 2004 deden slechts 54 van de 71 scholen mee.

⁹ Levens (2000, bijlage B: 4-5) geeft cijfers van 1990-1998. Voor 1998 waren op de lagere school 76944 leerlingen ingeschreven. In 1998 waren in de 6^e klasse 11200 leerlingen ingeschreven.

¹⁰ Deze cijfers kunnen we met behulp van Levens (zie noot 3) natrekken.

6. Ten slotte

Onderwijs in Suriname is door de tijd heen altijd een zorgenkind geweest. In de koloniale periode stelde de overheid met mondjesmaat financiële middelen ter beschikking voor onderwijs; in de periode van het Statuut, waarin Suriname autonomie verkreeg in binnenlandse aangelegenheden (1954-1975), zijn de grootste investeringen gepleegd. Na de onafhankelijkheid bleven de financiële middelen schaars. Suriname heeft hierdoor in sommige opzichten een achterstand in vergelijking met andere delen van het Caraïbisch gebied. Suriname is nu officieel geassocieerd lid van de Nederlandse Taalunie. In dit verband kan dan ook meer zorg besteed worden aan het onderwijs in het algemeen en aan het onderwijs Nederlands in het bijzonder. Het uiteindelijke doel is dat gebruikers van het Nederlands hun taal in zo veel mogelijke situaties zo goed mogelijk gebruiken, ook in Suriname.

Bronnen

Bruijning, C.F.A. en J. Voorhoeve (red.); (1977) *Encyclopedie van Suriname*, Amsterdam, 1977

Concept Sectorplan Onderwijs. Paramaribo: Ministerie van Onderwijs en Volks-ontwikkeling, augustus 2004.

Concept Surinaams Educatief Plan (SEP). Een strategisch plan voor de sector onderwijs en volkswontwikkeling in Suriname voor de komende 15 á 20 jaar. Paramaribo: Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling, december 2002.

Gobardhan-Rambocus, L (1999). 'Schets van de meertalige context van Suriname: onderwijs, overheid en arbeidsmarkt'. *Nederlands in Suriname. Tijdschrift van de Surinaamse Vereniging van Neerlandici*. Jaargang 4 no.1.

Gobardhan-Rambocus, L. (2001): *Onderwijs als sleutel tot maatschappelijke vooruitgang. Een taal- en onderwijsgeschiedenis van Suriname, 1651-1975*. Zutphen, Walburg Pers.

Het beroepsprofiel van de leraar. IOL 2002

Jaarverslag 2004. Bureau Onderwijs Binnenland, 2004.

Jaarverslag IOL 2002-2003. IOL, 2004.

Krishnadath, I. en H. Verwey (1999): *De taalproblematiek in het onderwijs*. Paramaribo.

Levens, Marie, (2000) *Proposal for the Suriname Basic Education Improvement Project*. Submitted to IDB. Washington, D.C.: Inter-American Development Bank.

Molendijk, M en K. Boven(1993) *Arowakse, Karaïbse en Wayana vrouwen in het Surinaamse binnenland*. Paramaribo.

"Nationaal Leerplan voor het Basisonderwijs", Paramaribo, MINOV, 2004.

Van hier en daar en overal. (Een serie leesboekjes voor het voortgezet leesonderwijs). Handleiding Ministerie van Onderwijs, Wetenschappen en Cultuur. Paramaribo 1986.

Werkboek taaldidactiek. (Voor studenten van het 3^e en het 4^e leerjaar van de opleidingsinstituten voor Onderwijzeressen A). MINOWC, 1985. Paramaribo.